

Journal of Universal History Studies

Mitolojik Kadın Ktisteslere Bir Örnek Olarak Sinope¹

Sinope as an Example of Mythological Female Ktistes

Submission Type: Research Article

Received-Accepted: 16.09.2020 / 27.10.2020

pp. 391-405

Journal of Universal History Studies (JUHIS) • 3(2) • December • 2020 •

Nazlı Yıldırım

Sinop University, Assistant Professor, Department of Classical Archeology, Sinop, Turkey

Email: nazliyildirim@sinop.edu.tr

Orcid Number: 0000-0002-2924-5111

Cite: Yıldırım, N . (2020). Mitolojik Kadın Ktisteslere Bir Örnek Olarak Sinope . Journal of Universal History Studies , 3 (2) , 391-405 . DOI: 10.38000/juhis.795724

¹ This article is analyzed by two reviewers and it is screened for the resemblance rate by the editor/ Bu makale iki hakem tarafından incelenmiş ve editör tarafından benzerlik oranı taramasından geçirilmiştir.

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed/ Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

Öz

Bugüne kadar elde edilen epigrafik ve arkeolojik veriler, antik kentlerin kuruluşunda mitolojik hikayelerin önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir. Anadolu, Yunanistan ya da İtalya'da antik dönemde kurulmuş olan pek çok kent, kökenlerini güçlü bir tanrı ya da mitolojik kahramana dayandırarak, diğer kentler arasında ayrıcalıklı ve prestijli bir konuma sahip olmaya çalışmıştır. Başlangıçta kent kurmak eril bir faaliyet olarak kabul edildiği için kentlerin ktistes olarak genellikle erkek bir kahraman veya tanrıyı seçtikleri; bölge ya da kentin onların adı ile anıldığı görülür. Ancak bu geleneğin zamanla değişime uğradığı; kent kurucu olarak kadın karakterlerin seçilebildiği ve kentlere önemli kadınların isimlerinin verildiği de görülmektedir. Konu ile ilgili olarak özellikle Klasik Dönem'den itibaren Tanrıçalar, Amazonlar ve Nympheler, kentlerin kuruluş mitosunda adı geçen ve kentlere isimlerini veren önemli mitolojik ktistesler olarak ön plana çıkmaktadır. Karadeniz kıyı şeridinde, Anadolu'nun en kuzey noktasında yer alan Sinope'nin doğal limanlarıyla ticari bir öneme sahip olması Miletos, Korinth ya da Atina gibi önemli ve büyük kentler tarafından bölgede koloni kurma faaliyetlerini de beraberinde getirmiştir. Koloni hareketleri ile paralel olarak kentin pek çok kuruluş mitosunu ve ktistesini bulmaktadır. Antik kaynaklarda kurucu olarak Autolykos, Deileon ve Phlogios adında Yunanlı ktisteslerin yanı sıra Habrondas, Koos ve Kretines adında Miletoslu erkek ktisteslerin adı geçmesine rağmen kentin adını Sinope adında bir kadın ktistesten aldığı kabul edilir. Antik kaynaklar Sinope'nin bir Amazon ya da bir Nymphe olduğu konusunda ikiye ayrılırlar. Bu çalışma içerisinde Sinope adlı kadın ktistesin kökeni, kişiliği ve önemi, antik kaynaklar ve ilgili betimlemeler göz önünde bulundurularak yeniden değerlendirmeye alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sinope, Ktistes, Mitoloji, Amazon, Nymphe

Abstract

The epigraphic and archaeological information obtained to date shows that mythological stories have an important place in the establishment of ancient cities. In ancient times, almost every city established in Anatolia, Greece or Italy tried to have a privileged and prestigious position among other cities by basing their origins on a strong mythological hero or god. Initially a male hero or God was chosen as ktistes (founder of the city) because setting up the city was considered a masculine activity and region or city was referred to by their name. However, this tradition has changed over time, it is seen that female characters can be selected as the city founders and the names of important women are given to the cities. Especially in the Classical Period, the Goddesses, Amazons and Nymphs were mentioned in the myth of the foundation of the cities and they were called as important mythological ktistes that give their names to the cities. Sinope, which is located in the northernmost part of Anatolia on the Black Sea coastline, has many mythological ktistes. The commercial importance of the city with its natural harbors has led to the establishment of colonies in the region by important cities such as Miletus, Corinth or Athens. In parallel with the colonial movements, the city has many establishment myths and ktistes. According to ancient sources Autolykos, Deileon and Phlogios were mentioned as Greek founders and Habrondas, Koos ve Kretines were mentioned as Milesian founders but the city was named after a founder named Sinope. The ancient sources are divided into two parts: Sinope is an Amazon or a Nymphe. In this study, the origin, personality and importance of Sinope were re-examined by considering ancient sources and related descriptions.

Keywords: Sinope, Ktistes, Mythology, Amazon, Nymphe.

1. Antik Dönem'de Mitolojik Ktistesler

Bugüne kadar elde edilen epigrafik ve arkeolojik veriler, antik kentlerin kuruluşunda mitolojik hikayelerin (*ktisis*) önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir. Antik dönemde en geniş anlamı ile “kent kurucu” kişileri belirtmek için kullanılan *ktistes* terimi; mitolojik bir kahramanı tanımlayabileceği gibi bir kenti kuran ya da yeniden inşa eden krallar, imparatorlar, hanedan üyeleri, kült derneklerinin kurucuları ya da kente önemli bir faydası dokunmuş olan hayırseverleri tanımlamak için de kullanılmıştır (Dmitriev, 2005, s. 13 vd.; Mortensen, 2015, s. 213-214). Ktistesler antik kentlerin imajının yaratılmasında ve ona bir karakter kazandırılmasında önemli bir role sahiptirler. Bu nedenle genellikle güç, zeka, erdem, şans, bereket ya da kehanet gibi üstün niteliklere sahip olduğu düşünülen mitolojik karakterler ktistes olarak tercih edilmiştir. Anadolu, Yunanistan ya da İtalya’da kurulmuş olan antik kentler, genellikle kökenlerini güçlü bir mitolojik kahraman ya da tanrıya dayandırarak, diğer kentler arasında ayrıcalıklı ve daha saygın bir konuma sahip olmaya çalışmışlardır.

Başlangıçta kent kurmak eril bir faaliyet olarak kabul edildiği için kentlerin kuruluşunda ktistes olarak genellikle erkek bir kahraman, yarı-tanrı ya da büyük bir tanrının seçildiği görülür (Blok, 1996, s. 82-83; Pekman, 1970, s. 76-78, Çizelge II.). Örneğin antik dönemde siyasi ve kültürel olarak oldukça baskın olan Attika Bölgesi, kurucu olarak mitolojik bir karakter olan Kekrops’u kabul etmiştir (Apollodoros, III. 14. 1). Kral Kekrops’un, tek eşli evliliğin ve soy bağına dayalı toplum düzeninin kurulması, okuma-yazma, kanlı kurbanların ortadan kaldırılması ve farklı tanrı kültürlerinin tanınması gibi yenilikleri gerçekleştirerek bölgeye medeni yaşamı ve uygarlığı getirdiğine inanılmıştır (Bonnefoy, 1981, s. 1166). Üstü insan, altı yılan karışık bir yaratık şeklinde düşünülerek doğrudan topraktan fişkırmış olduğuna inanılan ve bu haliyle ilkel zamanların totemci ideolojik inanışlarından izler taşıyan Kekrops, ilkel ve modern dünyayı birlikte temsil edebilen yaratıcı, barışsever ve eril gücü simgeleyen önemli bir karakterdir² (Diakov ve Kovalev, 2014, s. 265; Erhat, 2000, s. 170). Antik yazar Eusebius’a göre Prometheus, Epimetheus ve Atlas gibi Titanlar Çağı’nda yaşamış ve 50 yıl hüküm sürmüş olan Kekrops’un, Tanrıça Athena’yı destekleyerek onun Atina’nın kurucusu olmasına yardım ettiğine inanılmıştır (Eusebius, 1) ve bu mitos olasılıkla erken dönemlerden itibaren süregelen ataerkil geleneklerin zamanla değişimine uğradığını sembolize etmektedir. Kentlerin kurulması aşamasında koruyan, kollayan, doğuran, zenginlik ve bereket getiren dişil bir varlığa; çoğunlukla bir “Ana Tanrıça” figürüne duyulan ihtiyaç, kadın karakterlerin ktistes olarak tercih edilmesini de beraberinde getirmiş olmalıdır. Kadın ktistesler genel olarak değerlendirildiğinde kent kurucu ve koruyucu olarak çoğunlukla özünde eril özellikler barındıran, güçlü ve baskın kadın karakterlerin tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Örneğin Kekrops’un yerini devrettiği, Atina’nın kurucusu olarak kabul edilen Athena, içinde eril gücü barındıran önemli bir tanrıçadır (Erhat, 2000, s. 65-67). Adalet, zeka, bilgelik ve sanat tanrıçası olarak tapınım görmüş olan Athena, çoğunlukla savaş ile bağlantılı bir tanrıça olarak kabul edilmiştir ancak o, savaşın kanlı ve kaba yönü ile değil; taktiksel ve stratejik yönü ile ilgilidir. Kadın kıyafetleri içerisinde taşıdığı miğfer, kalkan ya da mızrak gibi savaş aletleri, onun hem dişil hem de eril gücünü simgelemektedir. Kahramanların, askerlerin ve sporcuların koruyucusu olarak düşünülen; irade, zeka, güç ya da erdem gibi antik dönemde erkeklere özgü olarak kabul edilen tüm özellikleri özünde barındırdığına inanılan bir tanrıçadır (Deacy, 2008, s. 34-36). Tanrıçanın, Atina kenti için Tanrı Poseidon ile bir yarışmaya girerek kazanması ise

² Atina Akropolis’inde yer alan Erekhtheion Tapınağı’nın batı bölümünde, *Kekropion* olarak adlandırılan ve ata-kültü ile bağlantılı olan, Kekrops’a ait kutsal bir alan söz konusudur. Bkz.: Hurwit, 1999, 204, Fig. 174.

konumuz açısından oldukça önemlidir. Mitolojik hikayeye göre Athena, Atina kentinin kurucusu ve sonrasında koruyucusu olmak amacıyla denizler tanrısı Poseidon ile bir yarışmaya girmiştir (Apollodoros, III. 14. 1). Tüm Olympos tanrılarının ve Kekrops'un yargıçlığında gerçekleştirilen bu yarışmada, kent için en yararlı olanı yaratan tanrının yarışmayı kazanacağı bildirilmiştir. Poseidon, Atina Akropolü'nün üzerinde bugünkü Erekhtheion Tapınağı'nın bulunduğu alanda tuzlu bir göl; Tanrıça Athena ise bir zeytin ağacı meydana getirmiştir. Zeytinin insanlık adına daha faydalı olduğu düşünülerek, Tanrıça Athena'nın kentin kurucusu olmasına karar verilmiştir (Deacy, 2008, s. 79-80; Erhat, 2000, s. 66). Poseidon gibi üç büyük Olympos tanrısı arasında yer alan eril bir tanrı ile yarışmaya girerek ona meydan okuyan güçlü karakteri ve yarattığı zeytin ağacı ile insanlığa bereket getiren; böylelikle Ana Tanrıça özelliklerini de içinde barındıran Athena, antik dönem kentleri için ideal kadın ktisteslerden biri olarak kabul edilmiştir (Deacy, 2008, s. 34-37).

Güçlü kadınlar³ ve Athena gibi baskın karakterli tanrıçaların yanı sıra yine özünde hem eril hem de dişil güçleri birlikte taşıdığına inanılan Amazonlar, kentlerin kuruluş mitosunda adı geçen ve kentlere isimlerini veren önemli ktistesler olarak ön plana çıkmaktadır. Yunan mitolojisinde Savaş Tanrısı Ares ile Nymphe Harmonia'nın kızları olarak kabul edilen Amazonlar, tamamı kadınlardan oluştuğu düşünülen bir ulustur. Çoğunlukla Thermedon (Terme) Irmağı yakınlarındaki Themiskyra kentinde yaşamış oldukları kabul edilir (Apollodoros, II. V. 9; Apollonios, II. 987-1000; Herodotos, IV. 110-117). Anaerkil düzene sahip olan Amazonlar, Ana Tanrıça kültürleriyle yakından bağlantılıdır ve Ana Tanrıça'nın silahlı rahibeleri olarak yorumlanmaktadır.⁴

“Erkek gibi Amazonlar” olarak tanımlanarak (Homeros, III. 189; VI. 186) irade, güç ve zaferi simgeleyen bu savaşçı kadınların, kentlerin kuruluş mitoslarında erkek ktisteslere önemli birer alternatif olarak karşımıza çıktıklarını söylemek mümkündür (Blok, 1996, s. 95-99; Bonnefoy, 1981, s. 32-33). Özellikle Batı Anadolu'da MÖ 8. yüzyıldan MÖ 4. yüzyıla uzanan tarihsel süreç içerisinde kentlerin kuruluşunda ktistes olarak Pitane, Myrina, Kyme, Gryneion, Smyrna, Ephesos ve Priene gibi pek çok Amazon kraliçesinin adı geçmektedir (Blok, 1996, s. 83-90; Pekman, 1970, s. 31-36).

Antik yazarlar da Amazon kraliçeleri tarafından kurulmuş ve adını onlardan almış olan Anadolu kentleri hakkında önemli bilgiler vermektedir. Örneğin Pausanias, Batı Anadolu'da yer alan Ephesos'un Amazonlar tarafından kurulmuş bir kent olduğunu (Pausanias, 7. 2. 7); Tacitus da benzer şekilde Smyrna kentinin Amazonlar'dan biri tarafından kurulmuş olduğundan bahsetmektedir (Tacitus, 4. 56).

Strabon ise Amazonlar'ın kurdukları kentler hakkında şu bilgiyi vermektedir (Strabon, 12. 3. 21):

“ve söylendiğine göre isimlerini Amazonlar'ın vermiş olduğu belirli kentler vardır; Ephesos, Smyrna, Kyme ve Myrina gibi.”

Batı Anadolu'da Amazonlar tarafından kurulduğuna inanılan bu kentler Ana Tanrıça ya da Tanrıça Artemis kültüyle yakından ilişkilidirler. Örneğin özünde Ana Tanrıça özellikleri barındıran Artemis'in en önemli kült merkezi olan Ephesos kentini kuranların ve Artemis Tapınağı'nın ilk evresini inşa edenlerin

³ Özellikle Hellenistik Dönem ve sonrasında, “Kral eşi, kızı ya da kardeşi” olarak politik ve yasal güçlerini kullanan kraliçeler, kent kurmak, kamu yapıları inşa ettirmek, dini ziyafetler ve şenlikler düzenlemek gibi antik dönemde erkeklere özgü olarak kabul edilen önemli görevlerde aktif rol alarak *euergetes* (hayırsever) ve *ktistes* sıfatları ile anılmışlardır. Bkz.: Kron, 1996, s. 171-182.

⁴ Amazonların varlığının yanı sıra yaşadıkları düşünülen bölgeler de tartışmalıdır. Libya, Kırm, Anadolu'nun kuzeyi, Kafkasya gibi coğrafyalara yerleştirilmek istenseler de bu konuda en çok kabul gören düşünce Anadolu'nun kuzeyinde yaşadıkları yönündedir. Amazonlar ve onların Ana Tanrıça kültürleriyle olan ilişkileri konusunda bkz.: Sobol, 1999, s. 141 vd.

Amazonlar olduğuna dair mitoslar söz konudur. Kallimakhos, Artemis'e ait ilahisinde konu ile ilgili olarak şu önemli bilgileri vermektedir (Kallimakhos, III. 233; Türkçe çeviri için bkz.: Halikarnas Balıkçısı, 1980, s. 60):

“Artemis, uzun zaman önce senin imgeni, Kraliçe Hippo'nun adaklar sunduğu bir meşe ağacının dibinde, kavgacı Amazonlar kurdular. Daha sonra silahlı bir dansa başladılar ve geniş bir çember oluşturup, kalkanlarını takardatarak, ince sesli flüt eşliğinde, hep birlikte yere vurarak dans ettiler.”

Amazonlar her ne kadar anaerkil düzene sahip olsalar da tıpkı Tanrıça Athena örneğinde olduğu gibi özünde eril özellikler barındırmaları nedeniyle erkek egemen düşüncenin baskın olduğu kentlerde bile ktistes olarak kolaylıkla kabul edilmiş olmalıdırlar (Blok, 1996, s. 83 vd.).

Amazonlar dışında Nympheler de özellikle Yunanistan'daki antik kentlerin kuruluşunda adı geçen ve kentlere isimlerini veren önemli kadın karakterler olarak ön plana çıkmaktadır. “Genç kadın, eş, gelin” anlamına gelen Nympheler dağlarda, ırmaklarda ve ormanlarda yaşadığına inanılan mitolojik varlıklardır. Bir bölgenin topografik ve hidrografik özelliklerinin kişileştirilmiş biçimleri olan Nympheler, doğada yaşadıkları yere göre *Nereus Kızları*, *Dryades*, *Hamadryades*, *Oreias* ya da *Naiaslar* gibi farklı isimlerle anılmışlardır (Larson, 2001, s. 8-11; Nardo, 2002, s. 107-108).

Konumuzla ilişkili olarak kentlerin ktistesleri olarak genellikle büyük ırmakların kızları olarak kabul edilen Naiaslar ön plana çıkmaktadır. Kaynak, ırmak, göl ve çeşme gibi tatlı sularda yaşayan tanrısal varlıklar olarak algılanmış olan Naiaslar'ın en ünlüleri, Korinth Körfezi'ne dökülen Peloponnesos Irmağı'nın kişileştirilmiş biçimi olan Tanrı Asopos'un kızlarıdır. *Asopiades* (Asopos'un Kızları) olarak adlandırılan bu Nympheler özellikle Yunanistan'da ırmakların ve su kaynaklarının kişileştirilmiş biçimleri olarak düşünülmüşlerdir (Bowra, 1938, s. 213-221). Mitoslarda çoğunlukla tanrıların, yarı-tanrıların ya da ünlü kahramanların gelinleri/eşleri olarak tanımlanmış olan bu kadın karakterler pek çok kral ve kahraman soyu ile ilişkilendirilmişlerdir (Larson, 2001, s. 121-126).

Asopos kızlarının sayıları antik yazarlara göre farklılıklar içermektedir. Örneğin Bakkhylides'e göre Asopos'un 6 kızı vardır (Bakkhylides, Frag. 9). Apollodoros, Asopos'un toplam 20 kızının olduğunu bildirmektedir (Apollodoros, III. 12. 6). Pausanias'a göre 11 kızı (Pausanias, 1.35.2, 2.5.1, 2.5.2, 2.15.1, 2.15.3, 2.29.2, 5.22.6, 9.1.1, 9.3.4, 9.20.1, 9.26.6); Diodorus'a göre 12 kızı vardır (Diodorus, IV. 72. 1-5). Adı geçen bu antik yazarların anlatımları genel olarak değerlendirildiğinde su ile bağlantılı olan Asopos kızlarının, Olympos tanrıları tarafından kaçırılması hikayelerinin oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu hikayelere göre örneğin Asopos kızlarından olan Nympe Aigina, Thebe ve Zeus tarafından; Korkyra, Salamis ve Khalkis Poseidon tarafından; Sinope ve Thespeia Apollon tarafından; Tanagra ise Hermes tarafından ana yurtlarından kaçırılmışlardır. Mitolojik kurgulara göre bu Nympheler'in kaçırıldığı kentler onların ismi ile anılmaya başlamış; Nympheler bu kentler için tanrı soyundan gelen önemli kahramanlar dünyaya getirmişlerdir.

Nympheler'in bir tanrı tarafından kaçırılarak yeni bir yere yerleştirilmesine dayalı bu mitoslar, özellikle farklı bir coğrafyada koloni kurmuş olan ana kent ile yerel halk arasında kültürel bir bağ kurmanın ya da önemsiz bir kente tanrısal bir soyağacı ile saygınlık kazandırmanın antik dönemdeki en popüler yollarından biridir (Larson, 2001, s. 39). Bu tür mitoslar aracılığı ile antik kentler kökenlerini bir tanrı soyuna kolayca bağlayabilmişlerdir.

2-Sinope Antik Kenti Erkek Ktistesleri

Sinope kenti Anadolu'nun en kuzey noktasında, Boztepe yarımadasının ana kara ile birleştiği dar bir alanda yer alan önemli bir liman kentidir (**Resim 1**). Kentin rüzgarlara kapalı sakin denizinin yanı sıra coğrafyası gereği birden fazla doğal limana sahip olması, yüzyıllar boyunca önemli bir ticaret limanı olmasını sağlamıştır. Karadeniz kıyı şeridinde merkezi bir noktada yer alan bu kentin deniz ticaretinde sahip olduğu potansiyel Miletos, Korinth ya da Atina gibi büyük kentlerin dikkatini bu yöne çekerek, bölgede koloni kurma faaliyetlerini de beraberinde getirmiştir (Akurgal, 1956, s. 47-61; Boysal, 1959, s. 23-29; Erzen, 1956, s. 69-72). Bu yoğun koloni hareketleri ile paralel olarak kentin kadın ve erkeklerden oluşan çok sayıda ktitesi bulunmaktadır.

Kentin erkek ktistesleri konusunda Rodoslu Apollonios, Pseudo-Skymnos, Strabon ve Plutarkhos gibi önemli antik yazarlar ayrıntılı bilgiler vermektedir. Örneğin Rodoslu Apollonios konu ile ilgili şu bilgileri vermektedir (Apollonios, II. 955-961):

“Herakles’in yanından ayrıldıkları günden beri Thessalia soylu Deimakhos’un oğulları Deileon, Autolykos ve Phlogios da hala burada yaşıyordu.”

Pseudo-Skymnos da önemli bilgiler vermektedir (Pseudo-Skymnos, 944-953):

“Bunlardan sonra ise, dediklerine göre, Hellenler arasından, Thessialı Autolykos ve Phlogios, Deileon ile beraber, Amazonlara karşı sefere çıktılar. Ardından da Miletos soylu Habrondas, Kimmerlerce öldürüldüğü düşünülen. Kimmerlerden sonra sınırdaşları Miletoslular tarafından sürgün edilmiş olan Koos ve Kretines gelir. Bunlar burayı (Sinope’yi) beraber kolonileştirdiler; Kimmer ordusu Asya’yı talan ettiği sırada.”

Plutarkhos şu bilgileri vermektedir (Plutarkhos, 23, 5-6):

“Deimakhos’un oğlu Autolykos’un Thessalia’dan Herakles ile birlikte Amazonlara karşı sefer yapanlardan biri olduğu söyleniyor: Autolykos dönüş yolculuğunda, Deileon ve Phlogios ile beraber Khersonessos’daki Pedaliüm denen yerde zarar görmüş gemisini kaybetti fakat kendisi kaçtı, ordusu ve arkadaşları ile birlikte Sinope’ye gelerek bu kentten Syrialıları uzaklaştırdı.”

Strabon ise şu bilgileri vermektedir (Strabon, XII. 3.11):

“Bu kent (Sinope) Miletoslular tarafından kurulmuştur.. Sonunda kent zaptedildi, her ne kadar Lucullus kentin geri kalan zenginliklerini korudu ise de Billaros’un küresini ve Sthenis’in yapmış olduğu, kentin kurucusu olarak kabul edilen ve bir tanrı gibi saygı gören Autolykos’un heykelini aldı. Kentte ayrıca Autolykos’un bir de kehanet merkezi vardı. Onun Iason ile seyahate gidenlerden ve bu yeri alanlardan biri olduğu zannedilir. Böylece bu yerin doğal üstünlüklerini ve oturanların zaafa düştüklerini gören Miletoslular burayı kendilerine mal ettiler ve kolonistler yolladılar.”

Söz konusu antik kaynaklar ışığında Sinope kentinin, Herakles'in Amazonlar Kraliçesi Hippolyte'nin büyütlü kemerini alması mitosu⁵ ya da Argonautlar Efsanesi⁶ ile bağlantılı olarak Thessalia Bölgesi'nden (**Resim 1**) gelen Autolykos, Deileon ve Phlogios adında Yunanlı kahramanlar tarafından kolonileştirildiğine inanıldığı anlaşılmaktadır. Kentte kurulan bu ilk koloni hareketi sonrasında Habrondas, Koos ve Kretines adlı Miletoslular tarafından (**Resim 1**) ikinci bir koloninin daha kurulduğu bildirilmektedir. Ancak bu ktisteslerin gerçekliği konusunda herhangi bir arkeolojik veri şimdilik söz konusu değildir. Örneğin Strabon, Sinope'de Autolykos'a bir tanrı gibi saygı gösterildiğini ve bu kentte bir kehanet merkezi bulunduğunu belirtmiş olsa da bu bilgiler arkeolojik olarak kanıtlanabilmiş değildir. Kent ile ilgili bu kuruluş mitosları olasılıkla Yunanistan ve İonyalı kolonistlerin, kurucu-kahraman mitosları ile bölgedeki varlıklarını sağlamlaştırarak, ticari ilişkileri ve faaliyetleri daha güvenli bir ortamda sürdürebilmek adına kurgulanmıştır.

3-Mitolojik Kadın Ktistes olarak Sinope

Antik kaynaklarda kurucu olarak Thessaliyalı ya da Miletoslu pek çok erkek ktistesin adı geçmesine rağmen Sinope kenti, adını Sinope adında bir kadın ktistesten almıştır ancak bu kadın karakterin kimliği ve kökeni tartışmalıdır. Antik kaynaklar bu kadın karakterin bir Amazon ya da bir Nymphe olduğu konusunda iki farklı bilgi aktarmaktadırlar (**Tablo 1**).

MÖ 8. yüzyıldan başlayarak Eumelos (Frag. 8), Bakkhylides (Frag. 9), Korinna (Frag. 654), Apollonios, Diodorus ve Plutarkhos gibi önemli antik yazarlar Sinope'nin, Tanrı Asopos'un Nymphe kızlarından biri olduğunu aktarmışlardır (Fragmanların ayrıntılı yorumlanması konusunda bkz.: Bowra, 1938, s. 216-218; Larson, 2001, s. 14; West, 2003, 247 No. 29). Örneğin Apollonios konu hakkında şu bilgileri verir (Apollonios, II. 946-954):

“Bir süre sonra Assyria sahilinde karaya çıktılar. Kendi yeminiyle tuzağa düşen Zeus, bekaretinin güvencesini vererek Asopos'un kızı Sinope'yi buraya yerleştirmişti. Gerçekten de ona duyduğu aşk yüzünden yürekte isteyeceği her şeyi yerine getirmeye yemin etmiş, kız da kurnazlık ederek bakire kalmayı istemişti. Aynı şekilde kendisiyle evlenmek isteyen Apollon'u ve ardından Halys Nehri'ni de kandırması, hiçbir erkek aşk kucaklamasıyla Sinope'ye boyun eğdirememişti.”

Diodorus şu bilgiyi vermektedir (Diodorus, 4.72.2):

“Şimdi Asopos'un kızlarını anlatalım... Sinope, Apollon tarafından kaçırıldı ve adını Sinope'den alacak olan kentin bulunduğu yere getirildi. Syrialıların kralı ve adlarını ondan aldıkları oğlu Syrus'u burada doğurdu.”

Plutarkhos ise şu bilgiyi verir (Plutarkhos, Lucullus, 1914, 23. 6):

“Kente sahip olan Syrialılar söylendiği gibi, Apollon'un oğlu Syrus ve Asopos'un kızı Sinope'den doğmuştur.”

⁵ Amazonlar Kraliçesi Hippolyte'nin altın kemerinin alınması, Herakles'in 12 önemli görevinden biri olarak kabul edilir. Mitos Eurystheus'un kızı Admete'nin, Amazonlar Kraliçesi Hippolyte'ye ait olan büyütlü bir kemeri Herakles'ten istemesi ile başlar. Herakles, bir grup gönüllü arkadaşı ile birlikte Amazonların yaşadığı Themiskyra kentine gelmiş ve büyük bir savaş sonrasında büyütlü kemeri kraliçeden almıştır (Apollodoros, II. V. 9). Sinope kentinin erkek ktistesleri olarak anılan Autolykos, Deileon ve Phlogios çoğunlukla bu görev için Herakles ile bölgeye gelen Thessaliyalı kahramanlar olarak kabul edilmektedir.

⁶ Argonautlar Efsanesi, Kolkhis'te bulunan kutsal altın postu ele geçirmek üzere Yunanistan'dan Pontos Bölgesi'nin doğusuna bir sefer düzenleyen kahramanların başından geçen maceraların anlatıldığı önemli bir destandır. Bu önemli destan hakkında yazılmış olan en kapsamlı kaynak, Rodoslu Apollonios'un "Argonautika" adlı eseridir.

Sinope'nin bir Nymphe olarak tanımlandığı antik kaynakların yanı sıra onun bir Amazon olduğu konusunda aktarımlar da söz konusudur. Örneğin ilk zamanlar Tanais (Don) Irmağı kıyısında yaşayan Amazonlar, kraliçeleri Lysippe'nin önderliğinde Anadolu'nun kuzeyine göç etmişler ve Thermedon (Terme) Irmağı yakınlarına yerleşmişlerdir (Diodorus, II. 45; Pseudo-Plutarch, XIV). Amazonlar yerleştikleri bu bölgede ilk olarak krallıklarının batı sınırını belirlemek amacıyla Sinope kentini kurmuşlar; daha sonra Themiskyra kentini başkent olarak belirleyerek egemenliklerini Kolkhis'e kadar genişletmişlerdir (Justinus, II. IV; Sobol, 1999, s. 31-32).

Pseudo-Skymnos da Sinope'nin bir Amazon olduğu konusunda bilgi aktarmaktadır (Pseudo-Skymnos, 941):

“Sonra Sinope kenti gelir; Amazonlar'dan biriyle anılan.”

Bu konu hakkında en ilginç bilgi Teoslu Andron tarafından aktarılmaktadır. Mitosa göre Pontos Bölgesi'ne kaçarak o bölgenin kralıyla evlenmiş olan bir Amazona, çok fazla şarap içtiği için halk tarafından *Sanape* ismi verilmiştir. Çok fazla içen kadınlara Thrakialılar tarafından *Sanapai* denildiğinden kent, ilk olarak *Sanape* daha sonra *Sinope* olarak adlandırılmıştır (FGH 802; Fragmanın yorumlanması konusunda bkz.: Blok, 1996, s. 84 dipnot 9).

4. Değerlendirme ve Sonuç

Karadeniz'in kıyı şeridinde yer alan ve önemli bir liman kenti olan Sinope, jeopolitik konumu nedeniyle en erken dönemlerden itibaren yerleşim görmüş önemli bir kenttir. Kent, sahip olduğu ticari önem nedeniyle günümüze kadar kesintisiz olarak yerleşim görmüştür ancak kentin tarihi dokusunun bozulmasına neden olan bu durum, tarihsel sürecin tespit edilmesini de zorlaştırmaktadır. Sinope kentinin erken dönemlerdeki adı konusunda kesin bir bilimsel veri söz konusu olmadığından⁷ kentin adı, kuruluşu ve ktistesleri hakkında bilgiler sunan antik kaynaklar önem kazanmaktadır.

Sinope'nin kuruluşu ve mitolojik kadın ktistesleri konusunda bilgi veren antik kaynaklar genel olarak değerlendirildiğinde; kentin en erken MÖ 8. yüzyıldan itibaren “Sinope” adıyla anılmaya başladığını söylemek mümkündür. Antik yazarların çoğunluğu Sinope'nin bir Nymphe olduğunu ve Apollon tarafından Yunanistan'dan kaçırılarak bu kente yerleştirildiğini belirtmişlerdir (**Tablo 1**).

Ana kent ile koloni kentler arasında kültürel birliği sağlamak ve ticari faaliyetleri daha güvenli bir ortamda sürdürebilmek adına Nympheler ile ilgili kuruluş mitoslarına antik dönemde sıkça başvurulduğu göz önüne alındığında; MÖ 8. - 7. yüzyıl ile başlayan⁸ koloni hareketleriyle birlikte Sinope kenti için de Nympheler ile bağlantılı bir kuruluş mitosunun, bilinçli olarak kurgulanmış olabileceğini düşünmek mümkündür. Örneğin Diodorus'un verdiği bilgilere göre Aigina, Zeus tarafından; Korkyra ile Salamis, Poseidon tarafından; Sinope ise Apollon tarafından kaçırılarak isimlerini verdikleri kentlere yerleştirilmişlerdir. Söz konusu kentlerin tümünün ada yerleşimi olması; mitosun kaynağı olan Peloponnesos Bölgesi'nde yer alan Korinth'in bu ada kentleri üzerinde siyasi ya da ticari olarak hak iddia ettiği ve bunu

⁷ Tunç Çağı Hitit kaynaklarında geçen *Sinuwa* adının Sinope kenti ile ilgili olabileceği düşünülmektedir (Garstang, 1929, s. 74) ancak bu bilgi kesin olarak kanıtlanabilmiş değildir. *Sinuwa* adı ile ilgili olarak bkz.: Sayce, 1928, s. 263-264, Ertem, 1986, s. 587.

⁸ Kentte gerçekleştirilen kazılarda MÖ 7. yüzyılın geç dönemlerine tarihlendirilen Korinth stiline seramik parçaları tespit edilmiş olsa da (Akurgal, 1956, 48 vd.) kolonizasyonların ilk olarak ne zaman ve kimler tarafından gerçekleştirildiği tartışmalıdır. Konu hakkında genel bilgi için bkz.: Boardman, 1962-63, 34-51; Hind, 1983-84, 71-97; Tsetschladze, 1998, 35vd.

ortak bir mitolojik soyağacı yaratarak oluşturmaya çalıştığı şeklinde yorumlanabilir (Larson, 2001, s. 121-126).

Kentin bir Amazon tarafından kurulması hikayesi ise yerel özellikler barındırmaktadır. Sinope’de yaşayan yerel halk, en erken dönemlerden itibaren kentin bir Amazon tarafından kurulduğuna inanmış olmalıdır. Bu kuruluş mitosu olasılıkla Ephesos, Smyrna, Priene ya da Myrina örneklerinde olduğu gibi Ana Tanrıça kültü ile bağlantılı, Anadolu’nun anaerkil düzeninden izler taşımaktadır. Örneğin Apollonios her ne kadar Sinope’yi bir Nymphe olarak tanımlasa da “hiçbir erkek Sinope’ye boyun eğdirememiştir” cümlesiyle (Apollonios, II. 954-955) belki de farkında olmadan, Sinope’nin aslında anaerkil düzenden gelen Amazon karakterine işaret etmektedir. Kentin Amazonlar’ın başkenti olarak kabul edilen Themiskyra’ya coğrafi olarak oldukça yakın olması da **(Resim 1)** anaerkil inanışların bölgede oldukça baskın olduğu konusunda önemli ipuçları sunmaktadır. Nitekim son yıllarda gerçekleştirilen kazılarda elde edilen bilimsel veriler, Ana Tanrıça kültürünün Karadeniz’in kıyı kentlerinde oldukça etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin Sinope’ye coğrafi olarak oldukça yakın olan Amisos’un **(Resim 1)** içerisinde yer alan Çakalca-Karadoğan Höyük kazılarında ele geçen ve Arkaik Dönem’e tarihlendirilen çok sayıdaki Kybele heykelciği (Şirin ve Kolağasıoğlu, 2016, s. 20 vd. Res. 20 vd.) ya da Ordu (Kotyora) Kalesi’nde tespit edilmiş olan tahtında oturan Kybele heykeli (Şenyurt ve Durugönül, 2018, s. 309 vd. Fig. 4 vd.) Ana Tanrıça kültürünün bölgedeki baskınlığına işaret etmeleri bakımından önemlidirler. Salmydessos, Apollonia, Histria, Olbia ve Myrmekion gibi Karadeniz’in batı ve kuzeyinde yer alan diğer kıyı kentlerinde de Ana Tanrıça’nın önemli kült alanları söz konusudur (Bogh, 2012, s. 38 vd.).

Bölgede başlayan koloni hareketleri ile birlikte olasılıkla Sinope’nin bir Amazon olduğu yerel mitos değişime uğramıştır. Yunanlı kolonistler, yerel halk ile kültürel birliği sağlayabilmek adına mitosu kendilerine göre uyarlayarak; bu kadın karakterin bir Nymphe olduğuna ve Yunanistan’dan geldiğine dair yeni bir mitolojik hikaye yaratmaya çalışmışlardır. Bu yeni kuruluş mitosunun Sinope’nin yerli halkı tarafından nasıl karşılandığını tespit etmek mümkün değildir ancak Nympheler’in tıpkı Amazonlar gibi güçlü ve baskın karaktere sahip olmaları, olasılıkla yerel halkın beklentisini karşılamıştır. Amazonların soy atası olarak kabul edilen Harmonia’nın da bir Nymphe olduğuna dair mitoslar, kentin dini ve kültürel bütünlüğünün sağlanmasında etkili olmuş olmalıdır⁹.

Kentte MÖ 5. yüzyıl sonu MÖ 4. yüzyıl ortalarına kadar basılan kent sikkeleri üzerinde yer alan betimlemeler de konu hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Attika etkisi ile basılan bu sikkeler (Keleş, 2015, s. 52-54) Yunan kökenli kuruluş mitosundan izler taşımaktadır. Saçları Nympheler’e özgü biçimde her zaman bir topuz şeklinde düzenlenerek, arkada bir saç bandı (*spendon*) ile sıkıca toplanmış olan Sinope figürleri, bir Amazondan daha çok bir Nymphe görüntüsündedir **(Resim 2)**.

Bazı sikke örnekleri üzerinde başında sur/kule şeklinde bir taç ile betimlenmiş olan Sinope figürleri ise yabancı mitosların etkilerine rağmen kentte Ana Tanrıça düşüncesinin devam ettiğine işaret etmektedir. Sur duvarı ya da kule şeklinde düzenlenen taç (*corona muralis*) antik dönemde çoğunlukla Tanrıça Kybele ya da Tykhe betimlemelerinde, onların kentin koruyucusu olduğunu vurgulamak amacıyla kullanılmıştır¹⁰

⁹ Mitoslara göre Harmonia, Themiskyra yakınlarındaki Akmonion Ormanı’nda yaşayan bir Nymphedir. Savaş Tanrısı Ares ile birlikte olduktan sonra Amazonları dünyaya getirdiğine inanılmıştır (Apollonios, II. 990-993). Bu tür mitoslar da olasılıkla Yunanlı kolonistler tarafından uydurulmuştur.

¹⁰ Ana Tanrıça figürlerinin sur duvarı ya da kule şeklinde düzenlenmiş bir başlık taşımaları, Anadolu’nun Tunç Çağı’ndan itibaren görülen bir özelliktir. Örneğin Hitit Yazılıkaya Tapınağı’nın ana sahnesinde Hitit İmparatorluğu’nun en önemli tanrıçası olan Ana Tanrıça Hepat, başında yüksekçe bir kule başlık taşımaktadır. Blz.: Seeher, 2011, s. 67 Res. 61, 62, 64.

(Edwards, 1990, s. 533-534; Erhat, 2000, s. 183-187). Bu sikke betimlemelerinde Sinope'nin hem kent kurucu ve hem de koruyucu olan Ana Tanrıça vasıflarına işaret etmek amacıyla sur/kule şeklinde bir taç ile betimlenmiştir (**Resim 3**). Sinop'ta 1966 yılı hafriyat çalışmaları sırasında bulunmuş olan mermer Sinope başı da, sur/kule şeklinde düzenlenmiş tacı ile Ana Tanrıça betimlemelerinden izler taşımaktadır (**Resim 4**) (Dereli, 2010, s. 49-50).

Sonuç olarak Sinope'nin hem Ana Tanrıça kültürü hem de bu kültürle bağlantılı anaerkil düzene sahip Amazonlar'dan izler taşıdığını söylemek mümkündür. Kaynaklarda adı sıkça anılan erkek karakterlere rağmen kentin kurulmasında ve isimlendirilmesinde bir kadın ktistesin tercih edilmiş olması da bu anaerkil düzenin varlığına işaret etmektedir. Kültürel ya da ekonomik nedenlerle kimliği bir Nympe olarak değiştirilmeye çalışılsa da Sinope'nin Ana Tanrıça kültüründen izler taşıyan Amazon karakteri, olasılıkla yok edilememiştir. Antik yazarların Sinope'nin kimliği konusunda iki farklı bilgi vermesinin nedeni de bu olmalıdır.

Kentte arkeolojik çalışmaların azlığı nedeniyle kentin kuruluşu, ktistesleri ve Ana Tanrıça kültürleri konusundaki bilgilerimiz şimdilik sınırlıdır. Kentte arkeolojik çalışmaların artmasıyla bu çalışmada ele alınan ktisteslerin kimliği, Amazon mitoslarının bölgedeki kentlere etkileri ve son yıllarda çevre bölgede gerçekleştirilen araştırmalarda söz konusu olduğu gibi Ana Tanrıça kültürünün varlığı konusundaki bilgilerimiz artacaktır.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

- [1] Apollodoros, *Bibliotheka*, Çev.: Nur Nirven 2017, Pinhan Yayıncılık, İstanbul.
- [2] Bakkhylides, *Bütün Şiirleri ve Fragmanları*, Çev.: Erman Gören 2016, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- [3] Diodorus Siculus, *Library of History*, Çev.: Charles Henry Oldfather 1939, Loeb Classical Library Edition, Harvard University Press, Cambridge.
http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Diodorus_Siculus/4D*.html
- [4] Eusebius, *Chronicle*.
<http://attalus.org/translate/eusebius1.html#18>
- [5] Herodotos, *Herodot Tarihi*, Çev.: Müntekim Ökmen 1991, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- [6] Homeros, *İlyada*, Çev.: Azra Erhat - Abdülkadir Meriçboyu 1981, Sander Yayınları, İstanbul.
- [7] Justinus, *Epitome of Pompeius Trogus' Philippic Histories*, Çev.: J. S. Watson 1853.
<http://www.attalus.org/translate/justin8.html#2.1>
- [8] Kallimakhos, *Hymn to Artemis*.
<https://www.theoi.com/Text/CallimachusHymns1.html#3>
- [9] Pausanias, *Description of Greece*, Çev.: W. H. S. Jones - H. A. Omerod 1918, Loeb Classical Library Edition, Harvard University Press, Cambridge.
<https://www.theoi.com/Text/Pausanias1A.html>
- [10] Plutarkhos, *The Parallel Lives. The Life of Lucullus*, Çev.: Bernadotte Perrin 1914, Loeb Classical Library Edition, Harvard University Press, Cambridge.
http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Lucullus*.htm
- [11] Plutarkhos, *Plutarch's Lives. In Ten Volumes III. Pericles and Fabius Maximus Nicias and Crassus*, Çev.: Bernadotte Perrin 1932, Loeb Classical Library Edition, Harvard University Press, Cambridge.
- [12] Pseudo-Plutarch, *De fluviis*.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2008.01.0400%3Achapter%3D14>
- [13] Pseudo-Skymnos, (*Khioslu Skymnos'a Ait Olduğu Söylenen*) *Anonymus Periegesis*, Çev.: Şenkal Kileci 2017, LIBRI, III.
- [14] Rodoslu Apollonios, *Argonautika*, Çev.: Ari Çokona 2018, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- [15] Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası. Geographika: XII-XIII-XIV*, Çev.: Adnan Pekman 2000, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- [16] Tacitus, *The Annals*, Çev.: C. H. Moore - J. Jackson 1925, Loeb Classical Library Edition, Harvard University Press, Cambridge.
https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Tacitus/Annals/4D*.html

Modern Kaynaklar

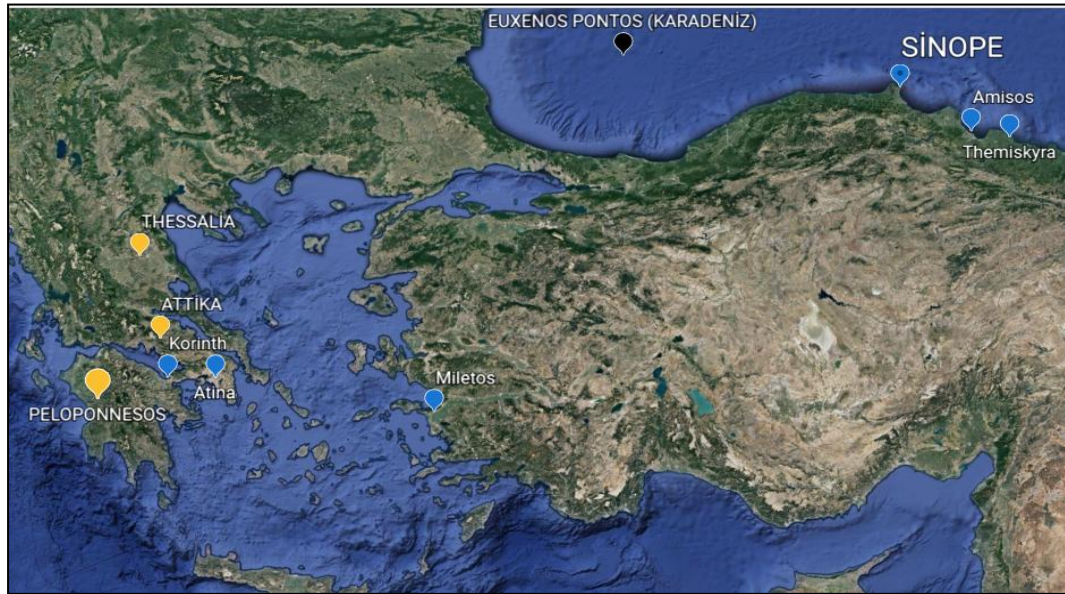
- [17] Akurgal, Ekrem (1956), “Sinop Kazıları”, *TAD*, Sayı VI/1, (47-61).
- [18] Arslan, Murat (2007), *Mitridates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı*, Odin Yayıncılık, İstanbul.
- [19] Blok, Josine H. (1996), “A Tale of Many Cities: Amazons in the Mythical Past of Greek Cities in Asia Minor”, E. Lunbeck ve S. Marchand (Ed.). *Proof and Persuasion: Essays on Authority, Objectivity and Evidence* içinde (s. 81-99), Brepols, Turnout.
- [20] Boardman, John (1962-1963), “Greek Archaeology on the Shores of the Black Sea”, *Archaeological Reports*, Sayı 9, (34-51).
- [21] Bogh, Birgitte (2012), “Mother of the Gods: Goddess of Power and Protector of Cities”, *Numen*, Sayı 59, (32-67).
- [22] Bonnefoy, Yves (1981), *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü Cilt II*, Haz.: Levent Yılmaz, Dost Kitapevi, Ankara.
- [23] Bowra, Maurice C. (1938), “The Daughters of Asopus”, *Hermes*, Sayı 73/2, (213-221).
- [24] Boysal, Yusuf (1959), “Sinop'un En Eski Buluntuları ve Kolonizasyonu Hakkında”, *TAD*, Sayı VIII/2, (23-29).
- [25] Deacy, Susan (2008), *Athena*, Routledge, USA-Canada.
- [26] Dereli, Fuat (2010), *Sinop. Kuzeyin Hırçın Güzeli, Sinope*, Şimal Ajans-Ofset Baskı Hizmetleri, Sinop.
- [27] Diakov, V. ve Kovalev, S. (2014), *İlkçağ Tarihi Cilt: 1. Ortadoğu, Uzakdoğu, Eski Yunan*, Çev.: Özdemir İnce, Yordam Kitap, İstanbul.
- [28] Dmitriev, Sviatoslav (2005), *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*, Oxford University Press, Oxford.
- [29] Edwards, Charles M. (1990), “Tyche at Corinth”, *Hesperia*, Sayı 59/3, (529-542).
- [30] Erhat, Azra (2000), *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- [31] Ertem, Hayri, “Korucutepe'nin Hititler Devrindeki Adı Hakkında”, *Türk Tarih Kongresi*, Sayı X/II, (577-587).
- [32] Erzen, Afif (1956), “Sinop Kazısı 1953 Yılı Çalışmaları”, *TAD*, Sayı VI/1, (69-72).
- [33] Halikarnas Balıkcısı (1980), *Merhaba Anadolu*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- [34] Hind, J. G. F. (1983-1984), “Greek and Barbarian Peoples on the Shores of the Black Sea”, *Archaeological Reports*, Sayı 30, (71-97).
- [35] Hurwit, Jeffrey M. (1999), *The Athenian Acropolis. History, Mythology and Archaeology from the Neolithic Era to the Present*, Cambridge University Press, USA.
- [36] Garstang, John (1929), *The Hittite Empire*, Constable and Company, London.
- [37] Keleş, Vedat (2015), “Sikkeler Işığında Karadeniz'de Grek Etkisi (Güney Bölge)”, M. Işıklı ve B. Can (Ed.). *Uluslararası Doğu Anadolu-Güney Kafkasya Kültürleri Sempozyumu Bildiriler II* içinde (s. 51-59), Cambridge Scholars Publishing, Newcastle.
- [38] Kron, Uta (1996), “Priesthood, Dedications and Euergetism What Part Did Religion Play in the Political and Social Status of Greek World”, Pontus Hellström ve Brita Airoth (Ed.), *Religion and Power in the Ancient Greek World. Proceedings of the Uppsala Symposium 1993* içinde (s. 139-182), Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala.
- [39] Larson, Jennifer (2001), *Greek Nymphs: Myth, Cult, Lore*, Oxford University Press, USA.
- [40] Mortensen, Eva (2015), “Ktistes. Mythical Founder Hero and Honorary Title for New Heroes”, Jane Fejfer ve Mette Moltesen ve diğerleri (Ed.), *Tradition. Transmission of Culture in the Ancient World*

- çinde (s. 213-237), Danish Studies in Classical Archaeology. Acta Hyperborea 14, Museum Tusculanum Press, Denmark.
- [41]Nardo, Don (2002), *The Greenhaven Encyclopedia of Greek and Roman Mythology*, Greenhaven Press, USA.
- [42]Pekman, Adnan (1970), *Eskiçağ'da Anadolu Şehirlerinin Tanrı ve Kahraman Ktistes'leri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- [43]Sayce, A. H. (1928), "The Original Home of the Hittites and the Site of Kussar", *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, Sayı 2, (257-264).
- [44]Seeher, Jürgen (2011), *Taşa Yontulu Tanrılar: Hitit Kaya Tapınağı Yazılıkaya*, Çev.: Selma Bulgurlu Gün, Ege Yayınları, İstanbul.
- [45]SNG Sylloge Nummorum Graecorum - Project <http://www.sylloge-nummorum-graecorum.org/>
- [46]Sobol, Donald J. (1999), *Yunan Mitolojisinde Amazonlar*, Çev.: Burcu Yumrukçağlar, Öteki Yayınevi, Ankara.
- [47]Şenyurt, Yücel ve Durugönül, Serra (2018), "Kurul (Ordu) Kalesi'nde Bir Kybele Heykeli", *OLBA*, Sayı XXVI, (305-344).
- [48]Şirin, Orhan Alper ve Kolağasıoğlu, Mustafa (2016), *Çakalca-Karadoğan Höyüğü: Arkaik Dönemde Amisos ve Kybele Kültü*, SAMTAB Yayınları, Samsun.
- [49]Tsetskhladze, Gocha R. (1998). "Greek Colonisation of the Black Sea Area: Stages, Models and Native Population", Gocha R. Tsetskhladze (Ed.), *The Greek Colonisation of the Black Sea Area: Historical Interpretation of Archaeology* içinde (s. 9-68). Germany.
- [50]West, Martin L. (2003), *Greek Epic Fragments. Form the Seventh to the Fifth Centuries BC*, Loeb Classical Library Edition, Harvard University Press, Cambridge.

EKLER

Dönem	Antik Yazar/Kaynak	Nymphe	Amazon	Apollon	Zeus
MÖ 8. yüzyıl	Eumelos	x	-	-	-
MÖ 6. yüzyıl	Bakkhylides	x	-	-	-
MÖ 5. yüzyıl	Korinna	x	-	x	-
MÖ 4. yüzyıl	Andron	-	x	-	-
MÖ 3. yüzyıl	Apollonios	x	-	-	x
MÖ 1. yüzyıl	Diodorus	x	-	x	-
MÖ 1. yüzyıl	Pseudo-Skymnos	-	x	-	-
MS 1. yüzyıl	Plutarkhos	x	-	x	-

Tablo 1 Sinope'nin Kimliği Hakkında Bilgi Veren Antik Yazarlar ve İlişkili Diğer Tanımlar

Resim 1 Sinope Kenti ile İlişkili Diğer Bölgeler ve Kentler

Resim 2
SNG IX No. 1481
(British Museum)

Resim 3
SNG XI No. 787
(William Stancomb Collection)

Resim 4
Dereli, 2010, s. 50
(Sinop Arkeoloji Müzesi)